

Účastníci ceremoniálu v březnu 2017. Osvědčení tehdy převzal i hudebník, básník a signatář Charty 77 Jan Vodňanský (vlevo). Foto: Eva Zítková (mocr.army.cz)

ÚSTR, zejména do projektu *Dokumentace popravených z politických důvodů 1948–1989*, který se po mnoha letech konečně blíží do závěrečné fáze.

Kdybychom nahlédli do interních statistik, zjistíme, že během uplynulých sedmi let se ÚSTR podílel na agendě zákona o třetím odboji celkem 728 odbornými stanovisky, při jejichž zpracovávání bylo prostudováno více než 800 tisíc stran archivních (převážně digitalizovaných) dokumentů. To je však jen menší díl celkového objemu agendy, jejíž největší vlnu snad dnes již můžeme považovat

za úspěšně zdanou – do podzimu 2018 bylo oceněno více než 1 600 účastníků odboje a odporu proti komunismu a podle ministerstva bylo rozhodnuto o 95 procentech případů. Další žádosti však stále přicházejí, byť ne v tak hojném počtu, a práce na agendě třetího odboje nekončí.

První a „nejintenzivnější“ část práce je víceméně za námi. Dovolím si proto malé shrnutí naší zkušenosti. Tváří v tvář desítkám lidských osudů, kterými jsme měli možnost se zaobírat a kterým jsme se snažili porozumět, se jen velmi obtížně hle-

dají slova pro jakékoliv zobecnění. Vlastně jsme se především utvrdili v tom, co každý historik minimálně tuší – že jednotlivé životní příběhy mají svá specifika a jakékoliv snahy o škatulkování a zobecňování (byť jsou do určité míry nevyhnutelné) mohou snadno vést k dezinterpretaci a nepochopení. Stejně nelehká je pro historika úloha posuzovat individuální jednání z pohledu zákona a definic, které realitu odrážejí jen přibližně a rámcově. Proto se snažíme především o porozumění a pochopení příčin a pohnutek, které každého jednotlivce vedly do střetu s komunistickým režimem nebo v některých případech k aktivitám méně ušlechtilým. Je k tomu zapotřebí nejen znalosti pramenů a historických souvislostí, ale také notné dávky empatie.

Navzdory tomu, jak nelehké je na základě jednotlivých případů třetí odboj generalizovat a kategorizovat, se jedná o badatelskou výzvu pro současnou českou historiografii. Dovolil bych si proto závěrem vyjádřit naději, že i díky práci v uplynulých letech se současným i budoucím historikům společnými silami (navzdory různosti profesních přístupů i mnohým třenicím v rovinách osobních či institucionálních) podaří náležitě využít potenciál objevených pramenů, informací, zkušeností a způsobů uvažování. Třetí odboj je tématem, které si stále zasluhuje pozornost.

Jan Synek

Dva semináře k 70. výročí komunistického převratu

V únoru 2018 byly v Praze uspořádány dva odborné semináře spoluorganizované Ústavem pro studium totalitních režimů (ÚSTR) pod názvy *Únor 1948. Cesta k převratu a jeho důsledky* a *Vítězný únor po 70 letech aneb jak jsme si nastolili diktaturu...* V prvním případě byl spolupředatelem Historický ústav Akademie věd ČR (HÚ AV), ve druhém Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR a organizace

Post Bellum. První seminář byl koncipován jako vědecký, druhý spíše jako popularizační. Celkem na nich zaznělo čtrnáct referátů (z toho tři totožné na obou akcích) jedenácti historiků.

Na semináři *Únor 1948. Cesta k převratu a jeho důsledky*, který se uskutečnil 19. února 2018 v sídle Akademie věd České republiky pod organizačním patronátem Historického ústavu

Akademie věd ČR, vystoupilo ve třech blocích celkem deset referujících včetně zástupce ředitele HÚ AV Jana Němečka, který přispěl úvodním slovem a závěrečným shrnutím. V prvním bloku semináře byly předneseny čtyři referáty, ve druhém tři a v posledním dva – podle mých kritérií byl poměr mezi spíše přínosnými až výtečnými a nepřínosnými až matoucími nerozhodný, přičemž nejlepší byly referáty Jaroslava Šebka a Jiřího Urbana.

S částečnou výjimkou Jiřího Urbana žádný další referující nevybočil z českého „oborového úzu“ hájícího legitimitu poválečné třetí československé republiky s její totalizující „omezenou demokracií“. Tento úzus byl „připomenut“ úvodem i závěrem v rozpolcených resp. sofistických tezích Janem Němečkem: *Systém Národní fronty [z let 1945–1948] přes veškerá omezení parlamentní demokracie však zachovával většinu demokratických principů.* (sic) *Politické strany mohly omezeně vstupovat do politické soutěže, limitem však byla jejich společná politika* (sic) *v rámci Národní fronty. [...] Existovala k únoru 1948 nějaká alternativa? Myslím, že se shodneme, že v podstatě žádná neexistovala* (sic), protože komunisté měli efektivní politiku a dobrý marketing k převzetí moci zatímco demokrati (sic)¹ v podstatě nebyli schopni nabídnout alternativu. Němeček konstatoval, že považuje za hranu demokracie 13. únor 1948, kdy komunistický ministr vnitra Václav Nosek odmítl splnit nařízení vlády, předcházející zločiny poválečné „lidové demokracie“ nezmínil, a tedy v jeho chápání demokracie zřejmě pasují „před hranu“.

Konferenci Němeček uzavřel výzvou, že bychom si měli odpovědět na otázku, *na čí straně je vina, že to tady dopadlo, tak jak to tady dopadlo.* S tím lze souhlasit. Zájemci o pravdivou odpověď při tom našťásti nemusí spoléhat na tvůrce historiografického mainstreamu, kteří za „viníky“ už takřka třicet let deterministicky označují „vanutí mezinárodních větrů“ a „socialisticky naladěný lid“. Každý vážně hledající pravdu o únoru 1948 má k dispozici dostatek veřejně

Seminář Únor 1948, konaný 19. února 2018 v sále Akademie věd na Národní třídě. Autoři příspěvků (zleva) Jan Němeček, Jan Kuklík a Jindřich Dejmek. Foto: Jaroslav Novotný

dostupného materiálu, z něhož při použití prostého selského rozumu jasně vyplývá, že skutečnými viníky byli: 1) čeští a slovenští komunisté sloužící cizí státní moci, tj. Sovětskému svazu; 2) Edvard Beneš a jeho exilový stoupenec nekale a hloupě se během války podbízející Sovětskému svazu a paktující se s českými a slovenskými komunisty; 3) nekomunističtí političtí předáci včetně Beneše protiprávně uzurpující politickou moc společně s komunisty a kolaborující s komunisty od dubna 1945 v Národní frontě.

Kdo hledá pravdu o únoru 1948, měl by vědět, že realistické odpovědi i s přímými osobními dobovými svědectvími formulovali už ve čtyřicátých a padesátých letech čeští „poúnoroví“ demokratičtí exulanti

(nikoli „lidově demokratičtí“ pozůstalí z poválečné Národní fronty). Na místě je zde připomenout alespoň tři novináře: národního demokrata Rudolfa Kopeckého (londýnský časopis *Národ*, rotterdamská *Modrá revue*, chicagský *Zpravodaj*), křesťanského demokrata Simeona Ghelfanda (bruselské *Rozpravy*), sociálního demokrata Miloslava J. Broučka (kniha *Československá tragédie. Jak byla zbolševizována ČSR*) či spisovatele a vojáka zahraničního protinacistického odboje Vladimíra Štědrého (brožura *Jak se stalo Československo satelitem Sovětského svazu*). Se všemi odbornými doklady a poznámkami pod čarou vysvětlil později únor 1948 a cestu k němu historik Josef Kalvoda (monografie *Role Československa v sovětské strategii*).²

- 1 Jan Němeček, podobně jako další historikové (např. Jindřich Dejmek nebo Vít Smetana aj.), používá pro označení nekomunistických stran Národní fronty a jejich představitelů pojem „demokraté“. To je ovšem nepřesné a matoucí označení, jednak proto, že nebere v úvahu to, že nekomunisté i komunisté v Národní frontě nazývali sami sebe „lidoví demokraté“, a jednak proto, že pod pojmem demokracie v politickém slova smyslu se obecně rozumí liberální demokracie, kterou nekomunisté v Národní frontě sami odvrhli.
- 2 KOPECKÝ, Rudolf: *Národ* (Londýn 1948–1953); *Vzpomínky na odboj v Polsku 1939* (Rotterdam 1956); série článků *Cesta do katastrofy* v časopise *Zpravodaj* (Chicago 1968) – viz www.scriptum.cz (citováno k 5. 10. 2018); memoáry *Vzpomínky starého novináře VII. a VIII. díl* (Londýn 1975, 1981) – uloženo v knihovně Libri prohibiti; GHELFAND, Simeon: *Rozpravy* (Brusel a Řím 1950–1954 a 1957); BROUČEK, Miloslav J.: monografie zpracovaná na základě stenografických protokolů z československého Národního shromáždění *Československá tragédie. Jak byla zbolševizována ČSR* (New York 1956) – uloženo v knihovně Libri prohibiti a ŠTĚDRÝ, Vladimír: *Jak se stalo Československo satelitem Sovětského svazu* (Chicago 1961) – uloženo v knihovně Libri prohibiti.

Poválečný ideový školitel politiků Československé strany lidové, novinář a filozof Simeon Ghelfand v článku *Výročí hanby*, publikovaném v bruselských *Rozpravách* v březnu 1954, napsal: *V době mezi 20.-25. únorem 1948 činili komunisté všechno, aby ovlivnili ulici a vedoucí politiky. [...] Druhá strana však nečinila nic, opravdu nic, vůbec nic. Politikové národněsocialističtí a lidovětí se fakticky vzdali veškerého odporu a jen s úzkostí vzhlíželi ke Hradu, kde seděl nemocný a neschopný muž, který dosud vždy vynikl jen svým jedinečným uměním spřádat intriky a legendy o vlastní osobě, ale nyní narazil na cílevědomou dialektickou politiku komunistického vedení. [...] Bývalí politikové Národní fronty se už pokoušeli házetí blátem po národě, který prý selhal a nepodpořil své hrdinné vůdce. Je to nestoudná lež. Vykonal jsem v době po osvobození na 200 veřejných projevů, naposled 22. února ve Znojmě, přes zákaz předsedy jihlavského kraje ČSL poslance J., kterému strachem až cvakaly zuby. Viděl jsem lid a slyšel jsem hlas lidu. Národ čekal na povel shora, a byl by povstal jako jeden muž proti komunistickým agentům Moskvy. Nedočkal se však. Proč? Protože nemohl přece dr. Beneš zapřítí celou svou socialistickou minulost, nemohl zapřítí svůj obdiv k Sovětskému svazu, kde se podle jeho vlastních slov uskutečňovala „demokracie vyššího typu“, nemohl zapřítí své nadšení nad teheránskou a jaltskou dohodou velmocí, svou cestu do Moskvy, své službičkování Sovětům ještě v době první republiky – avšak mocenský zásah proti KSČ by znamenal nevyhnutelnou roztržku s Moskvou a také konec všech pokusů s nastolením „pokrokové socializující demokracie“, která podle vlastních slov Benešových představovala „mravně vyšší způsob života.“³*

Nyní několik letmých poznámek k některým tezím vysloveným na semináři. Děkan Právnické fakulty Univerzity Karlovy Jan Kuklík se ve svém referátu „Únor 1948 a jeho ústavní aspekty“ zamýšlel nad právními

aspekty neboli nad problematikou formální ústavnosti komunistického převratu. Úvodem konstatoval, že by byl *nerad, abychom ústavní aspekty stavěli nad nějaké politické okolnosti*, a dále uvedl, že *v celém období 1945–1948 je ústavní rámec nebo právní rámec jenom jednou z forem, ve které se projevovala aktuální politika, a určitě nebyl určující*. K tomu, jak vlastně vypadala ústava, o kterou mělo jít v únoru, řekl, že *formálně platila ústava z roku 1920, ale pokud bychom si představili její text, tak v únoru 1948 to byl takový sýr ementál, možná s daleko většími oky, než se může na první pohled zdát*. Podobenství o děravém ementálu má něco do sebe, nicméně přesnější charakteristikou je, že politický systém třetí republiky byl založen na prezidentských dekretech a Košickém vládním programu, v obou případech diskontinuitních s „deklarativně“ (formálně) platnou ústavou. Kuklík ovšem nevysvětlil ani to, o jaké ementálské díry v ústavě šlo, kdo je do ní udělal a proč a jaký to má z právního hlediska význam pro hodnocení ústavnosti či legálnosti předpřevratové tříleté vlády koalice Národní fronty. Jinými slovy, děkan právnické fakulty říká: politiků vůdci před Únorem stáli nad zákonem, když po tři roky jednali v rozporu s („proděravělou“) ústavou, aniž by považoval za nutné tento stav nějak blíže klasifikovat. Ve svém rozboru dospěl k závěru, že postup prezidenta Beneše v únoru 1948 nebyl formálně neústavní (ústava neupřesňovala jeho postup v případě demise části vlády), ale že celkově komunistické převzetí moci neproběhlo v souladu s ústavou zejména s ohledem na použité mimoústavní nátlakové metody komunistů (zejména činnost tzv. akčních výborů a zneužití bezpečnostních složek), odporující zejména ústavnímu článku 2, který hovoří o demokratické republice.

Jindřich Dejmek z HÚ AV hovořil o únoru 1948 v referátu „Komunistický převrat v Československu

v kontextu akcelerující studené války v Evropě 1947–1948“. Uvedl, že Beneš a nekomunističtí politici Národní fronty chtěli participovat na poválečném spojení Západu a Východu, přičemž poznamenal, že tato koncepce měla své limity. Ty se ovšem Dejmek, namísto správného zhodnocení, že šlo o diletantismus, snažil překrýt pozoruhodnou sofistikou. Navázal tezí, z níž vyplývá, že příčinou krachu západo-východní symbiózy (a tím i politiky Beneše a spol.) byl *přístup anglosaských mocností k řešení německé otázky* od roku 1946, příliš vstřícný vůči Německu. Tento přístup byl podle něj v rozporu s úsilím Stalina, jemuž šlo pouze o to *chránit Sovětský svaz před německou, potažmo západní agresí* (sic) ochranným kordonem. Byť s tím, jak Dejmek cudně dodal (aniž by se pozastavil nad reálným významem vyřčeného), že sousední státy se budou muset přizpůsobit sovětskému *chápání demokracie a socialismu*. V návaznosti překvapil další tezí naznačující, že americká nabídka Marshallova plánu byla vlastně skutečnou příčinou počátku studené války a vzniklého rozdělení světa, včetně vzniku mezinárodní komunistické spiklenecké organizace, tzv. Kominformy, v roce 1947. *Tak, jak se dnes diskutuje o počátcích studené války v Evropě, tak řada západních autorů tvrdí, že právě nabídka Marshallova plánu vlastně uspíšila tendenci sovětského diktátora k dotvoření vlastního východního bloku*, nadnesl Dejmek, aniž by jmenoval jediného z oněch západních historiků. Dodejme, že na Západě skutečně podobní historikové studené války, o jejichž „diskurzu“ Dejmek referuje, byli a jsou. Jsou známi jako (zpravidla marxističtí) představitelé tzv. revizionistické historiografické školy, jejichž tezí je, že studenou válku vyprovokovaly proti umírněnému pokrokovému Stalinovi západní velmoci svým imperialismem. K československému kontextu Dejmek dodal, že otázka nepřijetí Marshallova plánu

3 GHOLFAND, Simeon: Výročí hanby. In: KALVODA, Josef: *Z bojů o zítřek. III. díl, Historické eseje*. Nakladatelství Dilo, Kladno 1998, s. 181.

Auditorium semináře Únor 1948. Cesta k převratu a jeho důsledky Foto: Jaroslav Novotný

není zdaleka tak jednoznačná, jak se o ní občas píše, přičemž naznačil, že anglosaské mocnosti chtěly hlavně pomoci Německu a obávaly se protestů československých politiků Národní fronty, chránících svůj stát preventivně před německou hrozbou. Je pravda, že německou hrozbou hájili svou sovětofilskou politiku Beneš i Gottwald, ale také to, že šlo – vzhledem ke zničenému Německu a zlomené páteři německého národa – především o součást prosovětské propagandy. V další části přednášky Dejmek citoval vrchního sovětského agitpropčika Andreje Ždanova, který na sjezdu Kominformy v roce 1947 prohlásil, že nyní se (v důsledku západní politiky) svět rozestoupil na dva nesmiřitelné tábory – tábor západního imperialismu a tábor lidových demokracií vedených Sovětským svazem a také že nyní končí jakákoliv kooperace mezi komunisty a reformními socialisty. Referující ovšem neuznal za vhodné připojit ke Ždanovovi komentář (o dlouhodobých a neměnných cílech sovětské dobytvačné zahraniční politiky či o modelu dvoufázové revoluce, jímž se po Únoru tolik pyšnili českoslovenští komunisté) a navázal dalšími vývody o „logickém“ vyostření situace

v Československu. Pokud by Dejmek poslouchal mimozemšťan zcela neznalý věci, jistě by si z jeho referátu vyvodil, že moudrou zahraničněpolitickou vizi Beneše a jeho stoupenců zmařili i přes veškerou dobrou vůli Stalina agresivní a zákeřní západní imperialisté, začínající se krátce po válce paktovat (nepochybně s cílem ohrožovat mírumilovné komunisty) s poraženým agresorem – Německem. Bez dalšího komentáře glosuji, že každý, kdo by snad byl v pokušení přitakávat Dejmekovi papouškovánímu Ždanova, by se měl pro jistotu podívat na sovětský státní znak, který nevznikl po vyhlášení Marshallova plánu, ale dávno před ním, na němž sovětské symboly srp a kladivo symbolicky překrývají celou zeměkouli, a také by měl nahlédnout do díla teoretiků marxismu-leninismu a poučit se o jejich hlavním cíli, tj. světové komunistické revoluci.

Jiří Kocian z ÚSD AV se ve svém příspěvku „Únor 1948 a osudové proměny českých politických stran“ zaměřil na vnitřní vývoj českých politických stran v poválečné Národní frontě. Velmi přínosně zmínil, že samotný model poválečných tzv. národních a vlasteneckých front (resp. plánovaných koalic komunistů

s dalšími stranami levice) se rodil už v letech 1942–1943 v Sovětském svazu v centrále spiklenecké Komunistické internacionály, s cílem posilovat komunistický vliv, jak o tom svědčí např. válečná korespondence českých komunistických vůdců školených během války sovětskými instruktory. Nezmínil přitom, což je ovšem nezbytné pro komplexní porozumění věci, úspěšný komunistický strategický model dvoufázové revoluce ani dostatečně neosvětlil roli „užitečných idiotů“, kterou v Národní frontě sehráli nekomunističtí politikové, kteří komunistům pomohli zlikvidovat pravicové politické soupeře, přičemž se domnívali, že se s nimi komunisté chtějí „po všechny další časy“ dělit o politickou moc. Kocian se spokojil s poněkud alibistickým a polovičatým konstatováním, že nekomunistické strany Národní fronty z různých důvodů *respektovaly dohodu o Národní frontě uzavřenou při moskevských jednáních o nové vládě v březnu 1945, že podlely iluzi, že Národní fronta bude svébytným a funkčním programovým modelem, a že skutečné záměry komunistů a jejich sovětských nadřízených orgánů nemohly tušit. Namítnout zde lze, že varování tu byla a že nekomunisté uzurpující po válce politickou moc na ně nedbali, ba naopak sami pronásledovali a veřejně dehonestovali ty, kteří před sovětskou a komunistickou agresí varovali. Připomeňme pronásledování představitelů a sympatizantů Českého národního výboru Lva Prchaly sídlícího v Londýně, jehož členové sepsali od dubna 1945 desítky varovných textů, které měli nekomunisté v Národní frontě – jak dokládají dochované spisy bezpečnostních složek – průběžně k dispozici.*

Marián Lózi z ÚSTR představil v referátu „Významy února 1948 pro regionální úroveň KSČ“ některé poznatky z badatelského projektu zaměřeného na vztahy mezi řadovými komunisty a vedením KSČ. Ocítl se přitom poněkud mimo kontext doby, když současně s tvrzením, že stranická struktura nebyla bez *odstředivých tendencí a třetích ploch*, dostatečně

nezohlednil komunistické zásady známé jako „stranický centralismus“ a „stranická disciplína“, což mu bylo nikoli neadekvátně připomenuto z pléna. Rozhořčení komunistek v jedné z místních organizací nad nedostatky v zásobování ovocem a zeleninou má jistě svoji poetiku i genderový aspekt, ovšem naznačování spojitosti mezi podobnou „radikalizací“ členské základny a radikalizací politiky KSČ ve druhé polovině roku 1947 lze považovat za poněkud kuriózní fabulaci.

Jaroslav Šebek z HÚ AV ve svém referátu „Transformace akcentů národních tradic po roce 1948“ o komunistické politice dějin jako součásti komunistické ideologie výstižně shrnul problematiku „výroby“ a obsahu tzv. národních tradic v podání KSČ. Jinými slovy jeden z podstatných aspektů indoktrinace obyvatelstva a systematického ničení reálné národní kultury, při rafinovaném přivlastnění si historických osobností akceptovaných progresivisticky a nacionalisticky orientovanou částí obyvatelstva. Mj. připomněl „kuchařku“ národních tradic podle ideologa Zdeňka Nejedlého nazvanou *Komunisté, dědici velkých tradic českého národa*, vydanou už v roce 1946 a později opakovaně v reedicích, v níž byly preferovány „progresivní příběhy“ osobností husitství a reformace, stejně jako plejáda národních buditelů a nositelů českého liberálního nacionalismu 19. století. *Mírou jejich akceptovatelnosti* ze strany režimu přitom dle Šebka byla *ochota takových osobností přiklonit se k sociálně revoltujícím hnutím a případně podporovat národně pokrokové tendence v minulosti*. Strategii komunistů Šebek doložil citací dalšího komunistického ideologa Václava Kopeckého ze sjezdového projevu v roce 1949: *My tento veliký kulturní a historický odkaz (pokrokových) osobností minulosti povzneseme co nejužší před národem, abychom tak posílili národní sebevědomí a abychom odčínili to, co dělala československá buržoasie, která úmyslně ubíjela národní city působící revolučně a která vždy také snižovala národní kulturu, aby mohla vynášeti,*

vychvalovati a napodobovati všechno cizí, západní, francouzské, anglické, americké, snažíc se tak svázati život národa s kapitalismem západu a čeliti vlivu socialismu. Šebkův referát se komunistickými „národními“ tradicemi zabýval v širší míře, než je zde možno popsat, a patřil dle mého hodnocení spolu s příspěvkem Jiřího Urbana ke dvěma nejlepším vystoupením.

Také další dva příspěvky řadím do skupiny přínosných referátů. Milan Bárta z ÚSTR shrnul v referátu „Lidové milice mezi bezpečností a stranou“ poměrně zdařile problematiku a historii dělnických, resp. závodních milic – teprve po únoru 1948 známých jako Lidové milice – včetně jejich zákonem nepodložené existence a protizákonné činnosti ve prospěch KSČ v únoru 1948. Jan Slavíček z HÚ AV se ve svém příspěvku „Únor 1948 jako předpoklad hluboké přeměny spotřebního družstevnictví v letech 1948–1952“ zabýval českým spotřebním družstevnictvím po únorovém převratu a ve shrnutí konstatoval, že spotřební družstevnictví bylo komunisty v rámci tzv. socializace soukromého obchodu zlikvidováno do roku 1952, tj. ještě před dokončením kolektivizace zemědělství.

Jiří Urban z ÚSTR hovořil na téma „Problémy a nálady na venkově v předvečer kolektivizace“. Na začátku uvedl: *Když se zadíváme do poválečného období třetí republiky, pak samozřejmě problémem číslo jedna pro venkovské obyvatelstvo byl zákaz agrární strany, tedy problém, který vycházel už ze samotného Košického vládního programu. Při srovnání s výsledky posledních předválečných voleb v zemědělských obcích v roce 1935 zjistíme, že v květnu 1946 bylo 50–85 % voličů v obcích systémem Národní fronty tlačeno k tomu, aby nějak změnili své volební preference. To je naprosto zásadní problém venkovského obyvatelstva, který potom vyústil do výsledků voleb v roce 1946.* O tento potenciál se ucházely všechny české strany Národní fronty, ale jednoznačně se ho podařilo získat komunistům. Podle Urbana měla pro změnu situace na venkově v neprospěch komunistů mimořádný

význam událost (k níž došlo nedlouho po vyhlášení kolektivizačního tzv. Hradeckého programu komunistickým ministrem zemědělství Juliem Ďurišem) z prvního červencového víkendu v roce 1947: protiprávní zákaz tradičních závodů tzv. selských jízd ve východočeských Nechanicích. Při jeho plnění byly Nechanice až v padesátikilometrovém okruhu obklopeny, tedy izolovány policejními jednotkami za účasti samopalníků s ostrými náboji, bylo zatčeno (a po několika hodinách pod nátlakem zase propuštěno) osm představitelů selské jízdy. Po této události začaly být policejními složkami intenzivně zaznamenávány nálady venkovského obyvatelstva a každý, kdo si oblékl selský kroj, byl registrován. Nechanické události rezonovaly ve venkovských diskuzích a na politických schůzích, objevovaly se nápisy nebo plakáty jako „Republika v nebezpečí“, „Nechceme Gottwalda, nechceme Beneše“ a „Teroru neustoupíme“. Škoda že se Urban v rámci tématu nezmínil o protestních aktivitách proti zemědělské politice komunistů vyvíjených jednotným svazem českých zemědělců, který se komunistům nepodařilo před únorem 1948 ovládnout.

Na semináři „popularizačním“, uspořádaném 26. února 2018 v prostorách Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR pod nevhodným názvem *Vítězný únor po 70 letech aneb jak jsme si nastolili diktaturu... zazněly čtyři referáty, z nichž tři (J. Kuklíka – „Ústavní aspekty únorových událostí roku 1948“, M. Bárty – „Lidové milice jako nástroj komunistické strany“ a M. Lóžiho – „Očekávání regionálních stranických aktérů od února 1948“)* byly recyklovanými verzemi ze semináře představeného výše.

V tom čtvrtém Libor Svoboda z ÚSTR v referátu „Sbor národní bezpečnosti v únoru 1948“ poněkud nepřehledně a přes značné penzum prezentovaných informací povrchně referoval o poválečné a pounorové činnosti Státní bezpečnosti. Nevysvětlil vztah mezi ní a dalšími poválečnými složkami tajné politické policie, tj. komise proti vnitřnímu

nepříteli a Zemského odboru bezpečnosti, potažmo tzv. evidenčním odborem KSČ (vedeným Karlem Švábem, kam příslušníci tajné policie posílali všechny podstatné služební informace). Neuvedl, zda a případně jak se příslušníci Státní bezpečnosti po skončení války podíleli na přípravě procesu s protektorátní vládou, na pronásledování představitelů zakázaných českých pravicových politických stran, na šikanování sympatizantů i rodinných příslušníků exilové opozice (tj. Českého národního výboru generála Lva Prchaly), na teroru vůči sudetským Němcům a rozdělování jejich majetku. V referátu zazněly pouze zmínky o podílu na stíhání nacistických kolaborantů. L. Svoboda opomenul také nikoli nepodstatný střet mezi nekomunisty a komunisty symbolizovaný nahrazením „benešisty“ Josefa Bartíka stalinistou Bedřichem Pokorným na velitelském postu tajných bezpečnostních služeb na ministerstvu vnitra. Na konci pak relevantně nezhodnotil nezákonnosti páchané v únoru 1948 jak příslušníky bezpečnostních složek, tak jejich komunistickými „řídícími orgány“.

Druhou částí tohoto semináře byl diskusní panel nazvaný „Poučení z Vítězného února“ aneb co dělat, abychom o svobodu opět nepřišli“, jehož se zúčastnil právník a politik Petr Pithart, politolog Jiří Pehe a náměstek ředitele ÚSTR Ondřej Matějka. Názory panelistů na současnou politickou situaci v kontextu února 1948, s nimiž se neztotožňuji, a případné komentáře k nim zde pomínu, neboť by text neúměrně narostl. Za zmínku ovšem stojí Pithartova historizující glosa, respektive argumentace poskytující jakési (nerrelevantní) alibi poválečným uzurpátorům z Národní fronty. Zmínil, že četl přibližně dvacet politických programů českých ilegálních skupin „odleva doprava“ z doby nacistické okupace (aniž by některou z těchto skupin konkrétně jmenoval), v nichž bylo údajně jasné formulováno, že si jejich představitelé

Seminář Vítězný únor po 70 letech aneb jak jsme si nastolili diktaturu konaný dne 26. února 2018 - diskusní panel. Zleva moderátor Pavel Ryjáček a panelisté Petr Pithart, Jiří Pehe, Ondřej Matějka a Michal Šmíd.
Foto: Kristýna Sluková

v po válce obnoveném státě nepřejí meziválečný politický systém. K tomu je na místě podotknout: i kdyby tomu tak bylo, z toho, že několik skupin občanů (jakkoli skupin protinacistického odboje) vymyslí politický program a napíše ho na papír, rozhodně nevyplývá, že politická koalice s radikálně levicovým programem zastupující přibližně polovinu občanů má právo odstavit od politického života, svobody slova, ale i základních lidských práv druhou polovinu občanů. To by Petr Pithart jako právník a politik měl vědět.

„Oficiální“ či mainstreamové pojetí českých soudobých politických dějin v intencích české historiografie potřebuje zásadní interpretační revizi a pro začátek alespoň alternativu (k jejímuž nástinu 70. výročí komunistického převratu přímo vybízí). V jejím rámci je záhodno přinejmenším: delegitimizovat režim třetí republiky a sesadit z nezaslouženého piedestalu Edvarda Beneše; diferencovat mezi statečností představitelů vojenské složky nekomunistického protinacistického odboje a diletant-

stvím či sebestředností představitelů složky politické; odhalit, kdo ve válečném odboji pracoval vědomě pro zájmy českých a slovenských komunistů, resp. Sovětského svazu atd. V širší perspektivě je pak třeba: znovu promyslet význam a působení římskokatolické církve ve 20. století a v období komunismu; prověřit vady na kráse první československé republiky, počínaje tzv. osvobozenou legendou rodící se na podzim 1918 a konče selháním ústavních činitelů na podzim 1938; sebekriticky přehodnotit dosavadní český sebestředný náhled na slovenské úsilí o autonomní správu a kulturní a politickou svébytnost; vzít v úvahu důsledky - tj. selhání či krach - přijaté zahraničněpolitické orientace spoléhající primárně na ochranu západními velmocemi a důsledně pojmenovat chyby jejich tvůrců v dané geopolitické situaci.

Jan Cholínský

Článek je zkrácenou verzí textu, který vyšel v *Konzervativních listech*, červenec - srpen 2018.

